

Identitetskonstruksjoner – hvor langt rekker de?

Gry Paulgaard

Fremheving av enkeltindividers frihet til å skape seg selv og sine identiteter har vært en sentral tendens i mye av faglitteraturen de siste to tiår. Likevel viser empiriske studier av ungdom at dagens unge ikke er ubundet av sosiale og kulturelle føringer i sin identitetskonstruksjon. Mange av åtti- og nittitallets identitetsteoretikere kritiseres derfor for å ha lagt en overdrevet vekt på det autonome individs muligheter til å skape seg selv, nærmest uten noen form for sosial eller kulturell bagasje. Denne artikkelen tar opp grunnleggende forutsetninger ved identitetskonstruksjon ved å diskutere hvordan kulturforskjeller knyttet til sted og region videreføres i globaliseringens tidsalder.

Påstander om at folk, kanskje spesielt unge folk, har stor frihet til å skape sitt unike selv, nærmest velge sine identiteter, gjentas i ulike varianter gjennom reklame og reportasjer i blader, aviser og andre media. Slike påstander har også preget mye av faglitteraturen på åtti- og nittitallet. *Vi er ikke hva vi er, men hva vi kan skape oss til* har den engelske sosiologen Anthony Giddens (1991:71) sagt, og vi skaper oss innenfor *globale erfaringsunivers* i en verden av *vi, uten andre* sier han videre (Giddens 1990:149, 175). Globalisering av kultur hevdes på mange måter å ha gjort verden mindre. Grenser mellom nasjoner, land, regioner og steder viskes ut. Folk har ikke røtter, men føtter, sies det med referanse til at stedstilhørigheter, det være seg nasjonal regional, eller lokal tilhørighet, mister sin betydning som identifikasjonsgrunnlag. Likevel viser empiriske studier at tilhørighet til sted har overraskende overlevelseskraft (Friedman 1996, 1997, Savage 2005). Det samme gjelder studier av ungdom som viser at kulturelle forskjeller, kjønnsforskjeller og sosiale klasseforskjeller videreføres til tross for både omfattende samfunnsendringer og teorier om individualisering (Furlong and Cartmel 1997, Krange og Øia 2005, Bæck 2006).

Mange av åtti- og nittitallets identitetsteoretikere blir i dag kritisert for å ha lagt en overdrevet vekt på det autonome individs muligheter til å skape seg selv. Stadig flere ser det som nødvendig å tematisere og forstå hvordan grunnleggende sosiale og kulturelle forutsetninger fortsatt gir retning for konstruksjon av individuelle så vel som kollektive identiteter. Artikkelen vil vise at grensene for selvutvikling og identitetskonstruksjoner er blitt utvidet fordi det på enkelte måter foregår en utjevning av forskjeller, for eksempel mellom steder. Men kulturelle forskjeller har ikke mistet sin betydning, de kan gjenskapes og videreføres i nye sammenhenger. Selv om det her skal handle om konstruksjon av identitet, blir det viktig å vise at konstruksjonene ikke foregår vilkårlig eller tilfeldig. Noen konstruksjoner har større holdbarhet og rekkevidde, i den betydning at de er mer grunnleggende enn andre, henger sammen med hverandre og er vanskeligere å forandre (Aspers 2001).

Artikkelen tar opp teori om og en rekke eksempler på hvordan identitetskonstruksjoner foregår. De fleste eksempler er knyttet til debatter om nordnorsk identitet, med særlig vekt på ungdoms håndtering av lokal tilhørighet på steder langt nord i landet. Artikkelen handler ikke kun om myter og diskusjoner om nordlendingen, men om grunnleggende betydninger som er relevant for å forstå og analysere distinksjoner for identitetskonstruksjon mer generelt. Ved å undersøke hvordan visse grunnleggende forutsetninger danner utgangspunkt for hva som er mulig og holdbart når det gjelder identitet og identitetsendring, vil artikkelen vise hvordan kulturforskjeller knyttes til sted og region opprettholdes og videreføres i vår globale tid.

Grunnleggende konstruksjoner

For å illustrere hvordan identitetskonstruksjoner henger sammen og er relatert til hverandre vil jeg ta utgangspunkt i en film av Even Benestad (2002) med tittelen «Alt om min far». Regissøren har laget en film om sin far. Faren er en respektert lege og transvestitt i sørlandsbyen Grimstad. Filmen er en svært personlig dokumentar om faren og om farens relasjon til andre nære medlemmer av familien. En sekvens viser en samtale mellom far og sønn hvor faren sier at han ikke er en mann i kvinneklær, men en kvinne i kvinneklær. Kamera skifter fra far til sønn som spør hvor mannen er da (når faren er kvinne i kvinneklær). Faren sier at mannen da ikke er sansbar i den situasjonen, og sønnen svarer: «Jeg kaller deg pappa like mye.» Faren bekrefter dette ved å si at «det må du kalle meg alltid» ... «Jeg er faren din, men faren din er også en kvinne.» Faren sier videre at han ikke blir mindre

mann, selv om han også er kvinne. Sønnen svarer så: «Du har sikkert en klar bane og logikk på det her ...» Faren svarer at det å ha en far som er mann, ikke er i motsetning til at han også er kvinne. «Men pappa er ikke kvinne,» sier sønnen, hvorpå faren svarer: «Pappa er pappa.»

Sekvensen danner et godt utgangspunkt for å diskutere hvordan kultur kan sette grenser for hvilke identitetskonstruksjoner som er mulige. Faren i filmen har ingen entydig identitet som enten kvinne eller mann. For faren er det å være mann og pappa ingen motsetning til det å være kvinne. Sønnens utsagn: «Men pappa er ikke kvinne» tyder på at «pappa» og «kvinne» representerer gjensidig utelukkende kategorier for han.

Sekvensen fra filmen kan illustrere et generelt poeng, nemlig at ulike konstruksjoner henger sammen og er innarbeidet i hverandre. Dette synliggjør hvordan noen former for konstruksjoner blir mer grunnleggende enn andre, er mer holdbare og stabile og danner grunnlag for andre konstruksjoner (Aspers 2001). Slike grunnleggende føringer setter grenser for hvilke identitetskonstruksjoner som er mulig å få bekreftet.

Visse kombinasjoner kan rett og slett være vanskelig å få til å «gå i hop». Vi opererer innenfor en verden som allerede er strukturert, vi starter ikke med blanke ark når vi skal lage meningsfulle konstruksjoner. Selv om faren i filmen «har en klar bane og logikk» som sønnen sier, at det er mulig å være pappa og kvinne, så synes ikke dette å være en like meningsfull kombinasjon for sønnen. Eksemplet kan illustrere hvordan relasjonelle og kulturelle betydninger spilles ut i interaksjon mennesker imellom. Dette er et sentralt poeng for en hver identitetskonstruksjon, andres respons har vesentlig betydning for hvor langt konstruksjonene kan rekke.

Betydningen av andre

Det at individet konstruerer sitt selv, sin identitet, i interaksjon med omgivelsene, er et sentralt poeng hos både kulturforskere og identitetsteoretikere. Georg Herbert Meads (1934) teori om at selvet¹ ikke er medfødt, men oppstår gjennom interaksjon med andre, har hatt stor betydning innenfor ulike samfunnsvitenskapelige disipliner og teoritradisjoner, blant annet symbolsk interaksjonisme. Disse ideene har også vært sentrale for nyere individualiseringsteoretikere som Giddens, Beck og Ziehe, selv om disse i stor utstrekning nedtoner betydningen av de andres bidrag til konstruksjon av både individuelle og kollektive identiteter². Individet fremstår som løst og autonomt, nærmest isolert fra konkrete andre i konkrete sosiale situasjoner.

Identitetsbegrepet slik det anvendes innenfor samfunnsvitenskapene, er et relasjonelt begrep, enten det handler om utvikling av personlig identitet (Erikson 1968), sosial eller kulturell identitet. Som Mead, Erikson og andre har fremhevet, utvikler vi vår identitet gjennom å forholde oss til andre. Utvikling av identitet har å gjøre med at vi identifiserer oss selv, men for å gjøre dette må vi også kontrastere oss til andre. Identitetsutvikling er derfor orientert mot andre så vel som en selv. Gjennom andres respons får individet tilbakemelding, og dette er med på å definere hva slags historie en kan velge å fortelle om seg selv. Friheten til å skape seg selv er derfor ikke løsrevet fra sosiale fellesskap. Vi kan ikke bare bytte identitet som vi bytter antrekk i dagliglivet, skifte identiteter som hatter for å si det sånn. Den enkelte er avhengig av å få sine identitetskonstruksjoner bekreftet av andre, og må derfor forholde seg til etablerte oppfatninger om hva som holder eller ikke holder. Vi forholder oss til etablerte konstruksjoner og får problemer med å bli bekreftet om vi forsøker å innføre nye konstruksjoner som ikke passer i etablerte skjema. Det kan derfor være mer treffende å snakke om rekonstruksjon heller enn konstruksjon, som om noe skapes fra intet (Kjørup 2003).

Filmen «Alt om min far» viser at sønnen har vanskeligheter med å bekrefte farens identitet som kvinne. Mens faren opererer med både og, både kvinne og mann i en og samme person, opererer sønnen med en forståelse av kvinne og mann som gjensidig utelukkende konstruksjoner. Pappa er en grunnleggende konstruksjon som henger sammen med mann, ikke kvinne. Friheten til å skape seg selv og konstruere identitet er ikke helt løsrevet fra kropp i sosial og kulturell betydning. Sosialantropologen Odd Are Berkaak (1995.:107) sier ... *det å vere kroppslig til stades gir framleis dei mest grunnleggjande impulsane og set grenser for kvar eg kan gjere noko og kva eg kan og vil gjere.*

Det å være kroppslig til stede, situert innenfor konkrete fysiske omgivelser hvor samhandlingen foregår med konkrete andre, har avgjørende betydning for hvilke muligheter en har til å skape seg selv. I det følgende vil jeg diskutere hvordan det å være kroppslig til stede, det å vokse opp på et bestemt sted, gir retning til ungdoms identitetskonstruksjon. Jeg vil vise at de mer generelle teoretiske poeng om hvordan grunnleggende konstruksjoner henger sammen, kan anvendes i empiriske studier av lokal identitet.

Finnes det noe lokalt særpreg?

Mye av det empiriske grunnlaget for denne artikkelen baseres på en feltstudie blant ungdom på 71 grader nord, i Honningsvåg kommunesenter i Nordkapp kommune i Finnmark fylke.³ Ungdommene i Honningsvåg vok-

ser opp på et sted som har gjennomgått betydelige endringer og omstillinger i løpet av bare én generasjon. Stedet har endret karakter fra å være et samfunn hvor fiskerinæringen har hatt en dominerende posisjon, til å bli et sted hvor både offentlig og privat tjenesteyting og service har fått økende betydning. Da jeg gjorde feltarbeid der, var turist- og reiselivsnæringa i sterk vekst, noe som gav ungdom gode arbeidsmuligheter i sommermånedene. Arbeidet passet som hånd i hanske for skoleelever og var svært populært. Arbeid i fiskerinæringa var ikke like populært. I tillegg var det sterk nedgang i antall arbeidsplasser innenfor fiskerinæringen. Skolegang var også blitt langt mer tilgjengelig enn før. Mens unge tidligere måtte reise hjemmefra for å gå på videregående skole, har det siden midten av syttitallet vært mulig å ta videregående utdanning på stedet. I tillegg er skolegang blitt mer nødvendig for å få jobb. Tidligere var det fullt mulig «å bli nokka» uten langvarig skolegang, sier folk. De ungdommene jeg snakket med, sa at «vi må gå på skole for å bli nokka», det sier ungdom andre steder òg.

Ungdommene som vokser opp på 71 grader nord, er på skole, på jobb i servicenæringer, på Rica, Rimi, Bravo – bedrifter som før het Ingebrigtsen og Jenssens etterfølgere, og ikke lenger er så lokalt forankrede verken på eiersiden eller i vareutvalg. I fritiden går de på kafé hvor det serveres Cola og et stort antall kaffesorter, som andre steder. De lytter til samme type musikk, ser de samme filmer og tv-program som ungdom gjør på andre breddegrader, og de tar inn informasjon fra hele kloden gjennom internett. De går også på ungdomsklubben hvor de danser, ser filmer fra fjern og nær og hvor det serveres te av glass og «club toast» og «taco toast», altså ikke kun cola og potetgull og heller ikke fiskekaker.

Slike endringer er slett ikke særegne for Honningsvåg. Tilbakegang når det gjelder primærnæringer og vekst innenfor de sektorer som har å gjøre med tjenesteproduksjon, kjennetegner endringsprosesser i hele den vestlige industrialiserte verden, det samme gjelder veksten innenfor utdanning og moderne teknologi. Det unge foretar seg på 71 grader nord, synes ikke å være vesentlig forskjellig fra det unge foretar seg på andre steder. Sosialt liv kan i dag fortolkes ut fra et mangfold av kunnskaper, informasjon og erfaringer som ikke lenger er like lokalt forankret som tidligere. Det er slike endringer som har fått forskere til å hevde at identitetsutformingen i våre dager er løsrevet fra tidligere former for bindinger og begrensninger.

Grensebygging som identitetsprosjekt

Innenfor samfunnsvitenskapen har mye av åtti- og nittitallets beskrivelser av fenomenet global modernisering handlet om hvordan gjennomgående globale påvirkninger influerer på folks erfaringer uansett bosted. Men om denne form for påvirkning skulle bidra til å viske ut kulturelle forskjeller, er det åpenbart noe ironisk at røtter og kulturelle særegenheter vies så stor oppmerksomhet nå for tiden (Sahlins 1994, Savage 2005). Et eksempel på dette er diskusjoner om «nordlendingen» og «nordnorsk egenart»:

«Må flytte for å bli moderne» sto det med store fete typer i avisen Nordlys den 31. januar 1998. Avisen hadde intervjuet nordnorske ungdommer som hevdet at medieskapt myter om nordlendingen som sjarmerende og fargerik, naiv og naturlig, omgitt av fjord og fisk, kan føre til at ungdom ikke identifiserer seg med det stedet de bor på:

Nordlendingen slik han presenteres i media, er en gammel kall med sydvest. Han bannes og snakke om torsk og mors fiskekaker. Moderne nordnorsk ungdom kjenner seg ikke igjen.

Det at nordnorske ungdommer ikke kan identifisere seg med karikerte fremstillinger av en gammel fisker, er vel ikke så oppsiktsvekkende at det skulle kreve å bli slått opp med «krigstyper» over to sider i landsdelens største avis. Men det at medieskapt myter, altså konstruerte forestillinger, har såpass stor kraft at ungdom gidder å kommentere dem i avisen, og sågar anvende dem som trussel eller unnskyldning til å flytte fra landsdelen, er interessant. Det er også interessant at i årene som har gått etter dette avisoppslaget, har det vært intense debatter i aviser, på radio og tv om fremstillinger av landsdelen og nordlendingene. Debattene har dukket opp med ujevne mellomrom, men har vekket et sterkt engasjement og mange følelseladete innspill. Sjarken, torsken og skinnlua til Oluf har blitt stemplet som avleggs og gammeldags. Våren 2003 ble det nærmest reist et folkekrav om nye, moderne fortellinger om Nord-Norge. Dette førte til en rekke konferanser og seminarer med spørsmål om «Den moderne fortellingen om Nord-Norge, finnes den?»

I lys av påstander om at den enkelte nå til dags har nærmest ubegrenset frihet til å skape seg selv, kan nordlendingenes sterke interesse for røtter, myter og fortellinger om egenart fortone seg som «nostalgiske klynk». Altså noe foreldet og gammeldags, nærmest en bekreftelse på at folk i landsdelen ikke er moderne. Ser vi nøyerer etter, vil vi imidlertid oppdage at dette fenomenet slett ikke er særlig nordnorsk. Over hele kloden foregår det diskusjo-

ner og kamper, noen grusomme og voldelige, som forsvar for nasjonal, kulturell, etnisk og religiøs egenart. Dette har å gjøre med grensebygging og markering av forskjeller ikke bare i geografisk, men også i mental forstand. Denne form for mobilisering foregår hand i hand med fortellingene om at forskjeller og avstander mellom folk og steder viskes ut.

Vi har her å gjøre med forhold som tilsynelatende kan virke gjensidig utelukkende. På den ene siden foregår det en utjevning av forskjeller og grenser som gir individer større frihet til å skape seg selv. Men på den andre siden foregår det en gjenopprettelse eller bygging og markering av grenser mellom folk, noe som igjen reduserer den individuelle frihet til å skape seg selv. Til tross for påstander om at globalisering fører til kulturell homogenisering, er den intense praktiseringen av identitet et viktig kjennetegn ved den tid vi lever i (Friedman 1996, 1997). Global modernisering og økende bevissthet om kollektive identiteter knyttet til egenart og særtrekk går hand i hand, de er prosesser som opptrer samtidig (Savage mfl. 2005). Nordlendingenenes opptatthet av røtter og særegenheter er ikke noe unntak.

Når kollektiv identitet hevdes å ha fått større betydning i vår tid, har dette blitt forstått som en måte å redusere kompleksiteten som identitetskonstruksjoner kan bygge på: ... *people's attempt to fix the flow and mark boundaries in the ongoing flux of globalization process* (Meyer og Geschiere 1999:7). Tilknytning og tilhørighet er noe den enkelte må skape, i større grad enn tidligere. Dette skaper et større press på det enkelte individ. Konstruksjon av kollektive identiteter har derfor blitt forstått som et viktig prosjekt: ... *it happens that the solution to the individual identity crisis is sought in the postulated security of collective identities* (Bauman 1999:10). Kollektive identiteter kan bidra til å skape en form for orden og trygghet fordi den enkelte får noen «identitetsknagger» å henge seg på. Når kollektive identiteter fremstår som enhetlige, vil interne forskjeller underkommuniseres, fordi kontrasten til det som oppleves som enda mer forskjellig fremheves. Konstruksjon av kollektive identiteter som for eksempel stedsidentiteter; lokale og regionale identiteter, bidrar til å opprette grenser og kontraster mellom oss og andre som dermed kan tjene til å forenkle dagens virkelighetsbilder.

Flyten og mobiliteten i dagens samfunn gir rik anledning til å knytte forbindelser, hente inn informasjon og gjøre erfaringer gjennom relasjoner til omverdenen både nært og fjernt. Vi har sett at kontakt med andre fremheves som vesentlig for utvikling av selv og identitet, dette gjelder også bevissthet om kulturell identitet og tilhørighet. Det er kontakten med andre, kunnskap om og samhandling med andre som skaper bevissthet om kultur (Barth 1970, Cohen 1982, 1989). Et slikt perspektiv gjør det mulig å vise hvordan

lokal identitet og stedsidentiteter konstrueres over en mye større skala enn det som inngår i et gitt steds lokale historie og geografi (Massey 1997). Dette innebærer likevel ikke at vi helt kan se bort fra slike forhold, fordi både steder og folk som bor der, inngår i meningssammenhenger hvor det eksisterer etablerte betydninger knyttet til de relasjoner stedet inngår i vis-à-vis omverdenen. Det handler derfor ikke kun om frihet til å velge og å utforme kollektive grunnlag for identitet. Som diskusjonene om nordlendingen og nordnorsk egenart viser, kan kollektive identiteter også fungere som en begrensning og mangel på frihet til å skape seg selv. Dette kan synliggjøre hvordan enkelte forestillinger er av mer grunnleggende karakter enn andre.

Grunnleggende kontraster

Påstanden om at ungdom i nord må flytte for å bli moderne, spiller på forestillinger om at det finnes en motsetning mellom det å være moderne og det å bo i Nord-Norge. Kontrasten mellom det moderne og det umoderne, det gammeldage, sidestilles med kontrasten mellom nord og sør. De forestillinger som knyttes til disse kontrastene, er godt etablert gjennom svært mange fortellinger og beretninger om forskjeller mellom nord og sør. Her har vi å gjøre med grunnleggende konstruksjoner som er holdbare, godt innarbeidet i hverandre, og som henger sammen med kontrasten mellom sentrum og periferi.

Periferiregioner har vært gjenstand for kulturelle mytedannelser som fremhever forskjeller og annerledesheten i forhold til sentrum (Hall 1990). Mytene om periferien er ofte splittet og rommer en dobbel holdning, en tveetydighet basert på både svermeri og forakt. Det er bilder av periferien som et godt sted å bo, befolket av sunne, sterke mennesker, omgitt av landlig idyll mellom hav og himmel, livsvise folk i balanse med seg selv og sine omgivelser. Samtidig er det bilder av periferien som noe fattig, trangt og klaustrofobisk, befolket av primitive, inkompetente og umoderne mennesker. Periferibeboerne blir nærmest å anse som store naturbarn som det iblant kan gjøres stas på, men som det også er lett å være nedlatende til og synes synd på. Dette doble bildet av periferien hevdes å ha generell gyldighet, men det øker proporsjonalt med avstanden fra sentrum (Brantenberg, Hauan og Vold 1994).

Som enhver annen periferiregion har Nord-Norge vært gjenstand for kulturelle mytedannelser av en noe tvetydig karakter. Landsdelen beskrives som naturskjønn, ubesudlet og eksotisk, befolket av gjestfrie nordlendinger, men også som tilbakeliggende og umoderne (Eriksen 1996). En av de nyeste varianter av den mer positive presentasjonen av nord er søknaden om å få

lagt vinterolympiaden til Tromsø i 2014. OL-søknaden spilte både i ord- og billedbruk på det ville, vakre og magiske i nord. I en diskusjon om dette prosjektet i tv-programmet Skavland høsten 2004 uttalte Gerhard Heiberg, representant for den internasjonale OL-komiteen, at *Nordlendingene er jo egentlig et naturfolk og derfor vil deres OL-prosjekt bli helt spesielt* (Guneriusen 2004). Vi har her å gjøre med en eksotiserende mytologi som også er forankret i de grunnleggende forestillinger om kontraster mellom sør og nord, sentrum og periferi, det moderne og det umoderne.

Det moderne forbindes gjerne med sivilisering, et skifte fra det ureflekterte, ubevisste og naturgitte, til det reflekterte, intellektuelle og kontrollerte. Det handler om at mennesket «sliter sin skjebne ut av troens, magiens og naturens favn og tar den i egne hender» (Johansen 1994:34). I mye av faglitteraturen blir kontrasten mellom «det moderne» og «det tradisjonelle» beskrevet som en historisk utviklingsprosess hvor livet først var basert på naturgitte og tradisjonelle tilpasninger. Dette innebar stabilitet og kontinuitet. Etter hvert som moderniseringen vinner terreng, foregår det en distansering til natur og tradisjon. Det moderne innebærer fornying, endring og brudd med det forgangne.

Når skillet mellom sentrum og periferi knyttes til skillet mellom det moderne og det umoderne, fremstår sentrum som moderne, på høyde med tidens utvikling, mens periferien representerer det forgangne og usiviliserte. Periferien representerer dermed en tidsmessig annerledeshet, plassert på et tidligere stadium i samfunnsutviklingen enn mer sentrale områder. I lys av slike grunnleggende forestillinger blir det forståelig at det å være moderne ikke stemmer overens med bildene av nordlendingen.

Det er storbylivet slik det vokste frem i sentrale deler av Europa på atten-hundretallet, som ligger til grunn for forståelse av det moderne. Filosofen Viggo Rossvær (1994) sier at så lenge det moderne defineres med henvisning til den moderne epoke med dens kjennetegn, danner dette grunnlag for et normativt ideal som ikke kan brukes til å forstå utkantene, fordi modernisering representerer en kulturell fornyelse som er rent urban. Men oppfatninger av det moderne som et normativt ideal, preger tydeligvis også folk som bor utenfor de urbane sentra, slik nordlendingenes insistering på å være moderne og etterspørselen etter moderne fortellinger om Nord-Norge viser. Vi kan se dette som forsøk på å endre de grunnleggende referanserammer for fortolkning av forskjeller mellom den nordlige periferi og det sentrale sør.

Dette har å gjøre med identitetspolitikk, om hvordan kollektive identitetskategorier uttrykkes og forstås gjennom politikk, ideologier og i offentlige debatter. Slike kollektive identiteter er mer abstrakte former for fellesskap og bekreftes ikke nødvendigvis av enkeltindividers erfaringer i daglig-

livet. Likevel tillegges de betydning. Ungdom og andre som lar seg provosere av karikerte fremstillinger av nordlendinger, bekrefter samtidig at slike kollektive identiteter har betydning. Dette utgjør, enten en vil eller ikke, noe av det symbolske materialet som folk må forholde seg til. Selv om folk i nord kan oppleve seg selv som moderne mentalt sett, er det noe som ikke helt går i hop ut fra grunnleggende forestillinger om den nordlige periferi. Det er ikke nok å insistere på å være moderne, dette må også bekreftes av andre. Intensiteten i debattene om nordlendingene, størrelsen på avisoverskrifter og det heftige engasjementet kan tyde på at dette oppleves som vanskelig. Slike dyptliggende forestillinger om kontraster mellom nord og sør har derfor fortsatt stor kraft til tross for radikale endringer.

«I lyset» og «bak lyset» – generasjonsforskjeller i identitetspolitikken

Som de fleste andre hjemsteder kan Honningsvåg oppleves som verdens navle når man vokser opp der. Ungdommene i Honningsvåg vokser opp i sentrum av tilværelsen, på toppen av kloden, på et sted som i mange tilfeller kan oppleves å være på høyde med andre moderne sentre. Men de vet også at det finnes andre oppfatninger – klart uttrykt av Honningsvågrevyen, en revygruppe fra stedet, som våren 2005 var på turné rundt i landet med revyen «Født bak lyset». Tittelen spiller på forestillinger om den nordlige periferi, som sivilisasjonens mest marginale ende. Det handler altså ikke om å være *ført* bak, men *født* bak lyset og følgelig om å være utenfor det som skjer, og slett ikke på høyde med sentrale trender i tiden.

Det å vokse opp «i verdens navle» kan synes helt uforenelig med å være «født bak lyset». Så enkelt er det likevel ikke, det er ikke snakk om enten eller, men både og. Slike motsetninger kan både spøkes med og tas på alvor, men de kan ikke velges helt bort, fordi de er innebygd i det å være mentalt plassert i nord. En glimrende beskrivelse av hvordan dette kan oppleves, finnes i boken *Populærmusikk fra Vittula* (Niemi 2002: 43–45), av den svenske forfatteren Mikal Niemi som er oppvokst i Pajala, langt nord i Sverige. Boken handler om gutter som vokser opp på dette stedet på sekstitallet:

«Etter hvert forsto vi at hjembygda vår egentlig ikke hørte til Sverige. Vi hadde liksom kommet med ved en tilfeldighet. Et vedheng i nord, noen øde myrmarker hvor det tilfeldigvis bodde mennesker som bare delvis kunne passere som svensker. Vi var annerledes, en anelse underlegne, en anelse udannede, en anelse fattige i ånden. Vi hadde

ikke rådyr eller pinnsvin eller nattergaler. Vi hadde ingen kjendiser. (...) Vi hadde bare uendelige mengder med mygg, tornedalsfinske eder og kommunister. (...) Vi kunne ikke konversere, ikke deklamere, ikke overrekke gaver eller holde taler. (...) Vi brøt på finsk uten å være finner og vi brøt på svensk uten å være svensker. Vi var ingenting.»

Niemi beskriver her opplevelsen av å være «født bak lyset». Eller som Frank Olsen i Honningsvågreven sa til avisa Nordlys i november 2004: *Vi har ikke lys engang*. Verre kan det vel ikke bli?

Utvikling av identitet og selvrespekt blir gjerne sett i sammenheng med at vi kan utforme egne myter om oss selv; forklaringer på hvem vi er og hva vi er, som gjør oss i stand til å bekjempe andres myter (Brantenberg mfl. 1994). Men for å oppnå selvrespekt må det også oppnås aksept og bekrefteelse fra andre. Som Niemi viser kan det være vanskelig å få aksept for at man er noe eller har noe av verdi når man vokser opp langt unna sentrum. Dette har å gjøre med makt til å sette fokus og definere hva som kan velges ut og tillegges grunnleggende betydning i forholdet mellom sentrum og periferi.

Identitetspolitikk handler om å oppnå anerkjennelse. I Nord-Norge har dette vært et viktig prosjekt i generasjoner. På syttitallet var det å skape en bevissthet om landsdelens kultur og tradisjon som noe verdifullt og vel verdt å ta vare på, en erklært målsetting ved flere av landsdelens viktige kulturinstitusjoner. Ved å snu om på den dominerende praksis hvor periferien defineres fra sentrum, ble positive aspekter ved nordnorsk kultur synliggjort i offentligheten.

Både «kallen med sydvest», fiskeren og fisken fremstår som viktige symboler på nordnorsk egenart. De er ikke frittflytende symboler, konstruksjoner uten referanse til en realitet. Historien om fiskerienes betydning i vår nordligste landsdel handler ikke bare om fisk, men også om folk, om utvikling av samfunn, livsformer og kulturformer som er sterkt forankret i naturgitte ressurser og lokale forhold. I nordnorsk kulturhistorie karakteriseres den nordnorske egenart som en annerledeshet i forhold til sentrale strøk (Drivenes mfl. 1994). Det at *egenart* defineres i kontrast til det som er annerledes, er ikke et særegent nordnorsk fenomen, men et grunnleggende trekk ved enhver identitetsutforming (Cohen 1982, 1989).

Definering av nordnorsk egenart som en annerledeshet i forhold til sentrale områder i sør, har vært viktig for kollektiv regional identitetsbygging. Mye av forskningen omkring nordnorsk kultur og egenart er bygd opp omkring denne kontrasten (Brox 1966, 1984, Drivenes mfl. 1994, Eidheim

1993). Det er mulig å hevde at nordnorsk identitet har blitt etablert i det offentlige rom gjennom en kontrastering til urbane sentre sør i landet. Den nordnorske identitetspolitikken har utfordret beskrivelsene av den nordnorske landsdelen som primitiv og tilbakeleggende. Som ledd i en kulturell motstandskamp for verdsetting av nordnorsk tradisjon og kultur har dette blitt formidlet i vitenskapelige og skjønnlitterære tekster, i filmer, bilder, malerier og i visetekster. Dette har i mange tilfeller bidratt til å endre referanserammen til den nordnorske annerledesheten fra negativ til positiv i offentligheten. Det er ikke like stigmatiserende å være nordfra nå som det var på sekstitallet, da det sto bill.mrk. ikke nordlending på hybelannonser i hovedstadspressen.

Men underveis i dette identitetsbyggingsprosjektet har det altså skjedd noe. Noen av de kraftigste symbolene på nordnorsk kultur og egenart vekker sterke negative reaksjoner både hos ungdom og andre. Viktige talsmenn fra syttitallets gjenreisningsprosjekt har blitt kritisert for å ha hatt en for dominerende posisjon i definering av nordnorsk identitet, slik at andre, nye stemmer ikke har fått komme til og bli hørt. De symbolene og fortellingene som ble dominerende på syttitallet, oppleves nå som begrensende. De nye stemmene som etter hvert har kommet til i debatten om nordnorsk egenart og identitet, vil igjen endre referanserammen for fortolkning av landsdelen og de som bor der. Mens syttitallets identitetspolitikk var basert på forskjell og annerledeshet til mer sentrale strøk, synes det som om dagens identitetspolitikk i større grad vektlegger likhet mellom nord og sør. Men identitetspolitikk er som sagt abstrakte former for fellesskap, som ikke nødvendigvis bekreftes av enkeltindividers erfaringer i hverdagen. I det følgende vil jeg vise hvordan kollektive identiteter knyttet til sted tillegges betydning i ungdoms dagligliv. Dette vil vise hvordan de grunnleggende forutsetninger som ligger til grunn for identitetspolitiske diskusjoner i offentligheten, også kan gi retning til ungdoms konstruksjon av identitet.

Grunnleggende kontraster for identitetskonstruksjon

I studiet av ungdom som vokser opp på ulike steder langs Finnmarkskysten, har det vært både slående og interessant å oppdage hvor viktig det er for dem å fremstå som moderne. For å gjøre dette anvender de materiale både fra «den store verden» og «den lokale verden». Det å være moderne innebærer å være på høyde med trender i sentrale strøk, både her i landet og i andre land, når det gjelder moter og påkledning, fritidsaktiviteter, utdanning, reiser, musikk og bruk av moderne teknologi. Disse ungdommene vet

at de bor i periferien sammenlignet med Oslo, London eller Paris, men i deres lokale og mentale verden er det ikke bare slike kontraster som blir betydningsfulle. Forholdet mellom sentrum og periferi har også en opplevelsesmessig dimensjon, og legges dette til grunn, kan bildet bli noe annerledes (Cohen 1982). Dette har å gjøre med hvilken radius man mentalt sett befinner seg innenfor, og hvem man kontrasterer seg til.

Blant de ungdommene jeg har studert, inngår det å følge moten og være på høyden med trender i tiden som viktige aspekt ved konstruksjonen av lokal identitet. Dette kan kanskje virke litt rart – trender og moter er vel ikke det vi først og fremst assosierer med nord. Motebildet fremstår jo som temmelig avlokalisert. Poenget er imidlertid at bruken av tegn og symboler hentet fra den mer globaliserte moteverdenen, kan gjøres til uttrykk for lokale særegenheter gjennom folks aktive bruk av disse i dagliglivets ulike situasjoner. Hva som er trendy og moderne, er ikke en stabil konstruksjon, og det handler ikke bare om det som er typisk for et ungdomsmarked.

Ungdommene i Båtsfjord kontrasterer seg til Berlevåg og folk som bor der for å fremstå som mer på høyden med impulser utenfra. Sett fra Båtsfjord er dette et større og mer moderne sted med Rema 1000 som har selvbetjening. De fleipet med lille Berlevåg som hadde en butikk med disk, nærmest en landhandel som hadde eksistert i uminnelige tider, håpløst gammeldags. Ved å kontrastere seg til ungdommene i Berlevåg har Båtsfjordungdommene mulighet til å oppleve seg som mer moderne.

Ungdommene i Honningsvåg er opptatt av å fremstå som mer moderne enn ungdom fra andre og enda mindre steder på Finnmarkskysten, som kommer dit for å gå på videregående skole. På samme måte som ungdom fra Honningsvåg kjøper klær i Tromsø eller Oslo om de har anledning, så kjøper ungdommene fra de mindre stedene nye klær i Honningsvåg. De sier at det er artig å komme hjem med nye klær som de andre ikke har. Ungdommene fra Honningsvåg får slik bekreftet sine konstruksjoner om at de bor på et større sted med et litt mer moderne utvalg av klær enn de mindre stedene.

De som kommer fra mindre steder på Finnmarkskysten, forteller at honningsvågingene fleiper en del med «småstedene»:

Dem spøke med Kjøllefjord, sir at der e d to hus og felles do. Dem blir liksom helt overraska over at vi har idrettshall i lille-Kjøllefjord. Så spør dem kor mange butikka har dokker? Da blir dem like overraska liksom, – når dem høre at vi har mer enn to.

De humoristiske karakteristikken av folk fra mindre steder er gjerne lite flatterende; folk som bor på et sted bare 7 kilometer fra Honningsvåg, kalles for *de ville bak fjellet*. Karakteristikken kan ses som uttrykk for at folkene der anses som mindre siviliserte enn honningsvågingene. Myter om folk i periferien går gjerne ut på at periferibeboerne er mindre siviliserte enn folk i sentrum. Både gavmildhet og gudstro fremheves som positive trekk blant folk i nord, i periferien. «De ville bak fjellet» beskrives gjerne som mer religiøse, sterkt representert på gudstjenester og religiøse sammenkomster, og de er mer gavmilde enn folk i Honningsvåg:

Du kan komme på en fest (...) der blir alt satt på bordet, versågod drikk! Det er ikke noe mitt og ditt. I Honningsvåg er det mer sånn at æ har 12 pils og du har 12 pils, du passer dine og æ passer mine.

De unge honningsvågingene bor selv i periferien, sett fra nasjonale og internasjonale sentre. Men innenfor de lokale sammenhenger fortøner dette seg noe annerledes. Her inngår kontrastering til ungdom som kommer fra enda mindre steder, som et svært viktig element i både gutters og jenters selvopfatning. I arbeidet med å utforme og konstruere lokal identitet, er det derfor andre forskjeller som fremstår som viktigere enn for eksempel forskjellen mellom nord og sør.

Vi skal ikke se bort fra at denne bruken av humor også kan tjene som sosial kontroll, konformitetspresset er sterkt innad i samfunnet. Flere sa at de opplevde et press om å kle seg likt og følge moten. Står det ikke Levis på buksa, må det i alle fall stå det på genseren sa en av guttene. De fra småstedene fleipet med ungdommene fra Honningsvåg som var temmelig rare siden de måtte kle seg så likt, i tillegg fikk guttene gjennomgå fordi de var så jålete. Dette ble ikke avkreftet, men bekreftet av både gutter og jenter fra stedet. Forfengligheten er utbredt; gutter sier de bruker lang tid foran speilet etter fotballtrening.

Den gjensidige fleipingen bidrar til å tydeliggjøre grenser mellom «oss» og «dem», forskjeller internt mellom ungdom som er fra stedet (som kjønn, etnisitet og sosial bakgrunn) nedtones i møtet med de som kommer utenfra. Ungdommene fremstår som mer like og enhetlige enn de i realiteten er. Dette kan ses som en forenkling av mangfold og forsterking av fellesskap gjennom konstruksjon av kollektiv identitet lokalt. Her er det møter og samhandling med ungdom fra andre steder som gir opphav til konstruksjon av lokal identitet, ikke stedets egenart i mer substansiell forstand.

Ungdommene må ikke nødvendigvis flytte i fysisk forstand for å oppleve seg selv som moderne. Ved å flytte litt på etablerte betydninger, flytte skillet

mellom sentrum og periferi fra det regionale og nasjonale nivå til det lokale nivå, opprettes meningsfulle kontraster som de kan forstå seg selv i lys av. Innenfor de lokale sammenhenger er det ingen motsetning mellom å bo i et nordnorsk kystsamfunn og oppleve seg selv som moderne ungdom. Dette er konstruksjoner som passer sammen. Med dette videreføres grunnleggende konstruksjoner knyttet til distinksjonen mellom sentrum og periferi. Men her brukes de av folk som selv bor i periferien, sett fra andre sentre. Sett fra Honningsvåg er imidlertid dette stedet et sentrum.

Tvetydig grunnlag for identitetskonstruksjon

Dette bringer oss tilbake til revytittelen «Født bak lyset» og oppfatningen av å ikke være på høyden med sentrale trender i tiden. Det at ungdommene konstruerer sin kollektive identitet som moderne ungdom i sentrum, og at de kontrasterer seg til det provinsielle, samtidig som de selv bor i et utkantsamfunn, henger ikke helt sammen i enhver kontekst. Ungdommenes insistering på å være moderne, rokker ikke ved det at de selv er ungdom i periferien i nasjonal og internasjonal sammenheng. I lys av moderne subkulturer på Manhattan eller i Europas storbyer vil strevet med å være moderne kunne ses som et utslag av ekstrem provinsialisme. I dette strevet blir de mer «katolske enn paven», et velkjent fenomen som refererer til strevet for å komme inn og bli assosiert med etablerte grupper og kategorier.

På hjemmebane er det fullt mulig få bekreftet lokal identitet som moderne, men de lokale konstruksjoner holder ikke så langt utenfor hjemstedet. *Hvis æ hadde kommet til Oslo ville æ ikke ha følt mæ så motekledd. Æ føle at æ kommer herfra. Du e jo Finnmarking*, sa en av de jentene jeg snakket med. Den mangel på entydighet som ligger i at folk både vet om og forholder seg til ulike fortolkningsrammer, gjør at konstruksjon av lokal identitet bygger på et tvetydig grunnlag. I noen tilfeller kan det synes som om vi her har å gjøre med motsetninger som er gjensidig utelukkende. Flere forfattere har fremhevet at folk i nord sliter med et gammelt mindreverdighetskompleks, basert på en provinsiell åpenhet hvor nordlendingen ukritisk godtar alt som kommer fra sentrum, fra sør. Mindreverdighetsforklaringen ser positive beskrivelser av folk og forhold i nord som sjølskryt, nærmest et «offentlig forsvar» mot nedsettende beskrivelser utenfra. Det som fremstilles positivt, vurderes egentlig negativt. Egentlig kan man ikke ha det bra, være moderne og trives i den nordlige periferi.

Slike forklaringer kan sies å bygge på en naiv realisme (Spradley 1980) som indikerer at betydningsinnhold og kulturelle verdsettinger er felles og

universelle. De åpner ikke for muligheten for at kulturelle verdsetninger kan være forskjellige – at det rett og slett er mulig å se det positive ved å vokse opp så langt nord. Mindreverdighetsforklaringen bygger på entydighet i fortolkninger. Med utgangspunkt i entydige klassifiseringspraksiser er det mulig å bygge opp konstruksjoner som kan bidra til å definere forhold som enten det ene eller det andre.

Jeg vil hevde at situasjonen er mer kompleks, og jeg vil fremheve det tvetydige som ligger til grunn for konstruksjoner av lokal identitet. Det er ikke bare snakk om enten eller, men både og. Som beskrevet i eksemplet fra filmen «Alt om min far» kan det være vanskelig å bli forstått og bekreftet om identitetskonstruksjon utfordrer etablerte kontraster. Kontraster tjener til å rydde og skape orden i fortolkninger. Når konstruksjoner bygger på tvetydig grunnlag, skaper dette fortolkningsmessig uorden. Denne tvetydighet er noe folk på 71 grader nord både kjenner og må forholde seg til, ofte gjennom utstrakt bruk av humor hvor det er mulig å ta frem fordommer og samtidig le av dem.

Ved å bruke humor forholder folk, både unge og eldre, seg til tvetydigheter i tilværelsen. I og med at mange av de humoristiske kommentarene bryter med «common sense», har vi her å gjøre med forhold som snur opp ned på etablerte betydningskonstruksjoner. Dette er et fremtredende trekk ved surrealismen som innebærer brudd med det velordnede og kontrollerte, på samme måte som humor. Humor fungerer som et surrealistisk meningsfelt, hvor det er tillatt å bryte med etablerte former. Når jeg spør om hvordan det er mulig å spøke med temmelig alvorlige saker, sier en av ungdommene: *Det er vel for å få mer mot til å fortsette. Det her skal vi klare.* Kanskje er det så at tilværelsen på dette stedet har sine surrealistiske sider som bryter med «common sense»?

Det finnes en rekke brudd på «common sense» på 71 grader nord. *Lagunen* er navnet på en restaurant som har eksistert i generasjoner, og som fortsatt eksisterte da jeg gjorde feltarbeid på stedet. Utenfor restauranten sto det et skilt med navnet *Lagunen* og bilde av en *palme*. Ifølge Cappelens leksikon er en lagune det vannbassenget som finnes inne i et korallrev. Korallrevet er bygd opp av kalkskjelett fra koralldyr. De revbyggende korallene må ha en temperatur på minst 20 grader Celsius og vann der solstrålene trenger igjennom hele året. Derfor finner man bare laguner i tropiske hav. Men på 71 grader nord eksisterer altså *Lagunen*, ikke i havet, men på land, på Magerøya, *Palmeøya* som den kalles i lokalmiljøet. Både navnet *Lagunen* og palmen på logoen er selvfølgelig ikke tilfeldig valgt. De representerer tydelige brudd med «common sense» og spiller på tvetydigheter med klare referanser til stedets geografiske beliggenhet som «verdens utpost mot nord».

På Magerøya er de klimatiske forhold slik at de få trær som er på øya, må pakkes inn for å overleve. Og dette, sier folk, symboliserer den livsvilje som finnes her hvor folk klorer seg fast slik det lokale uttrykket *vi bit oss fast til hver en stein* hevder. Men uttynningstendensene på stedet peker i motsatt retning. Som det heter i en revyvisje: *Vi vil ha folkan våres tilbake med det samme, så vi får når å være i lamme*. Folk vet at selv om mange bit seg fast i hver en sten, rent mentalt, så er det mange som har flyttet. Folk tar inn informasjon fra den lokale verden og verden utenfor, de møter folk fra andre steder og folk reiser også selv og opplever dermed at det kan være både mer moderne, mer vindstille og varmere andre steder. I Honningsvåg er det *sne og vind om vinteren og tåke og vind om sommeren*, sies det. Likevel bor de altså på dette stedet som ligger på grensen av det umulige, langt nord for alle sentre i landet og verden for øvrig.

Jeg vil påstå at mye av grunnlaget for erfaring av lokal egenart er fundert i stedets geografi. Folk konfronteres hele tiden med det som er annerledes gjennom møter med både konkrete andre og medierte andre. Dette skaper kontraster som tydeliggjør forskjellen mellom den lokale verden og verden utenfor. Det er fullt mulig å gjøre positive erfaringer – og faktisk innestå for det – selv om man vokser opp på et slikt sted, nærmest «mot alle odds» sett utenfra.

I kontakt med alle disse utenforliggende «oddsene» blir verdien av de lokale erfaringer tydeliggjort. Selv om folk ytre sett blir mer lik folk på andre steder, er det umulig å gjøre de samme erfaringer i dagliglivet. De erfaringer som folk tilegner seg ved å vokse opp og leve på dette stedet, er dypt forankret i stedets geografiske lokalisering i forhold til verden utenfor. Kontraster til folk og forhold andre steder blir innebygd i folks bevissthet. Derfor er det kanskje ikke så rart at den lokale bevissthet og identitet står så sterkt blant folk her oppe.

Svært mange av ungdommene gir uttrykk for at de trives, og at de synes naturen på Magerøya er pen: *Det e egentlig fint her, sjøl om det ser ut som et månelandskap*, sa en av ungdommene. En annen sa: *Æ bor på en dritt-plass, et forblåst avholl, men æ trives*. Å spøke med det negative er en måte å takle ambivalens på, en håndtering av holdninger som både kan romme positive og negative dimensjoner ved hjemstedet. Gjennom humor er det mulig å presentere fordommer og dermed også ufarliggjøre disse. Det finnes en underliggende mening, en enighet om at hjemstedet likevel er ok og har sine kvaliteter. Denne form for lovprising av hjemstedet virker kanskje sterkere enn om de skulle presentere en entydig hyllest av annerledesheten i nord.

Avslutning

Denne artikkelen har hatt til hensikt å tydeliggjøre et generelt poeng: Selv om vi til en viss grad kan sies å være det vi kan skape oss til, i den betydning at identitet er noe som konstrueres, så innebærer ikke dette at enhver konstruksjon rekker like langt. Identitetskonstruksjon er et relasjonelt prosjekt, enten det dreier seg om individuelle eller kollektive identiteter. Til tross for omfattende endringer og omstillinger, foregår identitetsutforming innenfor sosiale og kulturelle kontekster, i en verden av etablerte kontraster og betydninger. Dette bidrar til å definere rekkevidden og holdbarheten av de enkelte identitetskonstruksjoner. Jeg har anvendt ulike eksempler for å tydeliggjøre hvordan ulike konstruksjoner er relatert til hverandre. Jeg tok utgangspunkt i diskusjonen mellom far og sønn i filmen «Alt om min far» for å illustrere hvordan grunnleggende konstruksjoner henger sammen og derfor kan være vanskelig å forandre. Diskusjoner om nordnorsk regional identitet og egenart, samt ungdoms konstruksjon av lokal identitet, viser at etablerte konstruksjoner knyttet til sentrum og periferi bidrar til å definere rekkevidden av kollektive identiteter knyttet til region og sted. I alle disse tilfellene tydeliggjøres motsetninger som fungerer gjensidig utelukkende i henhold til grunnleggende konstruksjoner med lang holdbarhet.

Den mangel på entydighet som ligger i at folk både vet om og forholder seg til ulike fortolkningsrammer, viser at konstruksjon av identitet bygger på et tvetydig grunnlag. Blant de ungdommene jeg har studert, kommer dette til uttrykk ved at oppfatninger om ikke å være helt på høyden med trender i tiden fortsatt er gyldig i noen kontekster. Men poenget i denne sammenheng er å vise at selv om distinksjonen mellom sentrum og periferi har å gjøre med hvilken radius en befinner seg innenfor, så er innholdet i disse konstruksjonene knyttet til det samme grunnleggende betydningssystem. Sentrum knyttes til det moderne og siviliserte, mens periferien knyttes til det som ikke er helt på høyden, mer gammeldags og tilbakevirkende, direkte usivilisert i noen sammenhenger.

Jeg har vist at personers fysiske og geografiske plassering i forhold til verden utenfor ikke er uvesentlig for deres identitetskonstruksjon. I noen tilfeller kan geografisk lokalisering ha stor betydning for konstruksjon av kollektive identiteter. Jeg har også vist at både «verdens navle»-konstruksjonen og «den ytterste avkrok»-konstruksjonen ikke kan forstås isolert. De henger sammen og er innarbeidet i andre, grunnleggende konstruksjoner som distinksjonen mellom sentrum og periferi, mellom sør og nord, mellom det moderne og umoderne, det siviliserte og det ville. Dette er etablerte kontraster som har gyldighet for forståelse av forholdet mellom sentrum og periferi,

enten det knyttes til nord-sør-distinksjonen eller til andre distinksjoner som bygd – by eller øst – vest. Slike grunnleggende konstruksjoner videreføres selv om grensene mellom sentrum og periferi kan flyttes alt etter hvilken radius en befinner seg innenfor. Dette er konstruksjoner som synes å ha svært lang holdbarhet, selv om det som til enhver tid legges inn i disse konstruksjonene, kan variere.

Noter

1. Mead anvendte begrepet selv, ikke identitet. Jeg gjør ikke her et skille mellom disse to begrepene, men bruker disse synonymt, noe som er svært vanlig blant de som anvender Meads teori om selvutvikling.
2. Dialektikken mellom «I» og «Me» er sentral i Meads teori om selvutvikling. Hos Giddens og en del av de andre senmoderne identitetsteoretikere legges mest vekt på «I», mens betydningen av «Me» nedtones.
3. Feltarbeidet omfatter deltagende observasjon i ulike situasjoner og intervju med mellom 60 og 70 ungdommer i alderen 15 til 18 år over en treårsperiode. Denne studien ble foretatt på nittitallet (Paulgaard 2001). Jeg har imidlertid vært tilbake på stedet etter tusenårsskiftet og snakket med ungdom som vokser opp der nå. Dette vil fremgå av teksten. Jeg anvender også materiale fra intervjustudier med ungdom i andre kystsamfunn i Finnmark, dette vil fremgå av teksten (Heggen, Jørgensen og Paulgaard 2003).

Litteratur

- Aspers, P. (2002). Vad skulle det annars vara? Om socialkonstruktivism, *Sosiologi i dag*, nr 2.
- Barth, Fredrik (1994): Nye og evige temaer i studiet av etnisitet. I Barth, Fredrik: *Manifestasjon og prosess*, Oslo:Universitetsforlaget.
- Bauman, Z. (1998). Tradition in the posttraditional world. *Kulturstudier, kulturforståelse, kulturbrytning, kulturpolitikk*. Bergen: Program for kulturstudier, Norges forskningsråd, nr. 1.
- Benestad, E. (2002). *Alt om min far*, dokumentarfilm, Exposed Film Productions.
- Berkaak, O.A. (1991). Samtidskultur som påbegynt virkelighet: noen tolkningsproblemer. I *Norsk antropologisk tidsskrift* nr. 1.
- Beauvoir, S. de (1989). *The Second Sex.*, New York: Vintage Books.
- Beck, U. (1992). *Risk Society*. London: Sage.
- Brantenberg, H. og N.M. Knutsen (1994). Myter om Nord-Norge og nordlendingen gjennom tidene. I Drivenes E.A., M.A. Hauan og H.A. Wold: *Nordnorsk kulturhistorie. Det gjenstridige landet*, Oslo: Gyldendal.

- Brox, O. (1966). *Hva skjer i Nord-Norge? En studie av norsk utkantpolitikk*. Oslo: Pax Forlag.
- Brox, O. (1984). *Nord-Norge fra allmenning til koloni*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bæck, U.D. (2006). Kjønnforskjeller og yrkespreferanser: Opprettholdelsen av kvinners kulturelle mandat. I *Tidsskrift for ungdomsforskning* 6(1) 47–66.
- Cohen, A.P. (1982). *Belonging*. Manchester: Univeristy Press.
- Cohen, A.P. (1989). *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge.
- Drivenes, E.A., M.A. Hauan og H.A. Wold (1994). *Nordnorsk kulturhistorie*. Oslo: Gyldendal.
- Eidheim, F. (1993). *Sett nordfra. Kulturelle aspekter ved forholdet mellom sentrum og periferi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, E.O. (1996). Nord-Norge som laboratorium, I Eriksen, Erik Oddvar (red.): *Det nye Nord-Norge. Avhengighet og modernisering i nord*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Eriksen, T.H. (1994). *Kulturelle veikryss. Essays om kreolisering*. Oslo: Unversitetsforlaget.
- Eriksen, T.H. (1998). *Små steder – store spørsmål. Innføring i sosialantropologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity. Youth and Crisis*. London: Faber & Faber.
- Friedman J. (1996). *Cultural Identity and global process*. London: Sage 1996.
- Friedman J. (1997). Simplifying complexity: assimilating the global in a small paradise. I Olwig, K.F. og K. Hastrup (red.). *Siting Culture the shifting anthropological object*. London/New York: Routledge.
- Furlong, A. og F. Cartmel (1997). *Young people and social change: Individualization and risk in late modernity*. Birmingham: Open University Press.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Stanford: University Press.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Guneriussen, W. (2004). Vilt, vakkert og magisk. Kronikk, 25. og 26. oktober, *Harstad tidene*.
- Hall, S. (1990). Cultural Identity and Diaspora. I Rutherford, J. (red.). *Identity. Community, Culture, Difference*. London: Lawrence & Wishart.
- Hannertz, U. (1999). Epilogue: On Some Reports from a Free Space. I Meyer, B. og P. Geschire (red.). *Globalization and Identity. Dialectics of Flow and Closure*. Oxford: Blackwell Publishers.

- Heggen, K. mfl. (2003). *De andre. Ungdom, risikosoner og Marginalisering*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Jenssen, K.E. og V.B. Kristiansen (1980). *E du me på den? Scener fra revy-livet i Nordkapp*. Honningsvåg: Nordkapp Historie- og museums-lag.
- Johansen, T. (1994). Moderniseringsprosessen og den post-moderne tilstand. I Lian O. (red.). *Mellom tradisjon og modernitet*. Stensilserie A nr. 76. Institutt for samfunnsvitenskap, Universitetet i Tromsø.
- Kjørup, S. (2003). *Menneskevidenskapene. Problemer og traditioner i humanioras Videnskapsteori*. Roskilde Universitets Forlag.
- Krange, O. og T. Øia (2005). *Den nye moderniteten, ungdom, individualisering, identitet og mening*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Massey, Doreen (1997). En global stedsfølelse. I Aspen J. og J. Pløger (red.). *På sporet av byen. Lesninger av senmoderne byliv*. Oslo: Spartacus Forlag as.
- Mead, G.H. (1934). *Mind, Self & Society, from the Standpoint of a Social Behaviorist*. Chicago and London: The University of Chicago press.
- Meyer, B. og P. Geschire (1999). Globalization and Identity. Introduksjon. I Meyer B. og Peter Geschire (red.). *Globalization and Identity. Dialectics of Flow and Closure*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Moi, T. (1998). *Hva er en kvinne? Kjønn og kropp i feministisk teori*. Oslo: Gyldendal.
- Niemi, M. (2001). *Populærmusikk fra Vittula*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Paulgaard, G. (1997). Feltarbeid i egen kultur. Innenfra, utenfra eller begge deler. I Fossåskaret, E. mfl. (red.). *Metodisk feltarbeid, produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Paulgaard, G. (2001). *Ungdom, Lokalitet og modernitet, om kulturbrytninger og identitetsutforming i et kystsamfunn nordpå*. Avhandling for graden Dr.Polit. Tromsø: Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Tromsø.
- Rossvær, V. (1998). *Ruinlandskap og modernitet*. Oslo: Spartacus forlag.
- Sahlins, M. (1994). Goodbye to Tristes tropes; ethnography in the context of modern world history. I Borofsky, R. (red.) *Assessing cultural anthropology*, New York: Macmillian.
- Savage, M., G. Bagnall og B. Longhurst (2005). *Globalization & Belongin.*, London: Sage Publications Ltd.
- Spradley, J. (1980). *Participant observation*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Ziehe, T. og S. Herbert (1984). *Ny ungdom og usædvanlige læreprosesser*. København: Politisk Revy.
- Ziehe, T. (1995). *Kulturanalyser, ungdom, utbildning, modernitet*. Stockholm: Symposion bibliotek.

English summary

Dynamics of identity constructions

From the time of the classical theorists to the present, there has been a strong tendency to describe individualization as the decline of traditional forms of community and collective identity, offering individuals greater freedom to construct their own uniqueness almost on their own, disconnected from all kinds of “social or cultural baggage”. Interestingly, while many social theorists focus on the individual’s freedom to construct his or her own uniqueness, the people we study here are intensely occupied with building borders and marking boundaries that create limitations, as part of their own “identity work”. This article discusses some of the constraints that still exist among young people today. Some of these constraints, as well as some of the possibilities that also exist, are related to place. The article demonstrates that although we talk and write about the construction of identity, this does not mean that «anything goes», that every construction can be regarded as equally valid and verified.